

Antinordamerika-institutet

| av Carl Johan Ljungberg

Ingen TV-soffa är komplett utan fil dr Erik Åsard från Nordamerikainstitutet när USA skall analyseras. Men är det vetenskapsmannen som faktiskt sitter där?

SINAS HETER DET INSTITUT för Nordamerikaforskning som tillkom i mitten på 1980-talet vid Uppsala universitet. Där forskas och undervisas det om det amerikanska samhället, även från kulturell och litterär synpunkt. Numera ger Sinas även en grundkurs i USA-kunskap. Varje år vistas även en amerikansk forskare genom Fulbright-stiftelsens förmedling hos institutet.

Den ganska breda forskningsmenyn tar upp utbytet med USA liksom påverkningar från detta på Sverige. Amerikanska politik- och samhällsfrågor belyses, till exempel rasrelationer och segregering, likaså rättighetsskyddet och regler för så kallad positiv särbehandling. Den politiska kommunikationens och mediernas roll berörs, ävenså en del feministiska frågor. Hos vissa forskare får det "postmoderna" intresset för myter, symbolspråk och konstruktioner sitt. I förhållande till de ganska begränsade anslagen förefaller därmed Sinas produktivt.

OBJEKTIV FORSKNING...

Som ett institut vid Uppsala universitet har Sinas att iaktta objektiva forskningskrav. Gör man då det? Det är nog ingen överdrift om man anar en svaghet för en viss sida hos den amerikanska traditionen – nämligen den radikala, som brukar förknippas till exempel med Tom Paines, Jeffersons och Martin Luther Kings namn. Intresset gäller med andra ord jämlikhet, vida sociala rättigheter, liksom inslag i folkliga rörelser speglade i litteratur och politik, mer än de "checks and balances" som tillhör den

konstitutionella sidan i den amerikanska friheten.

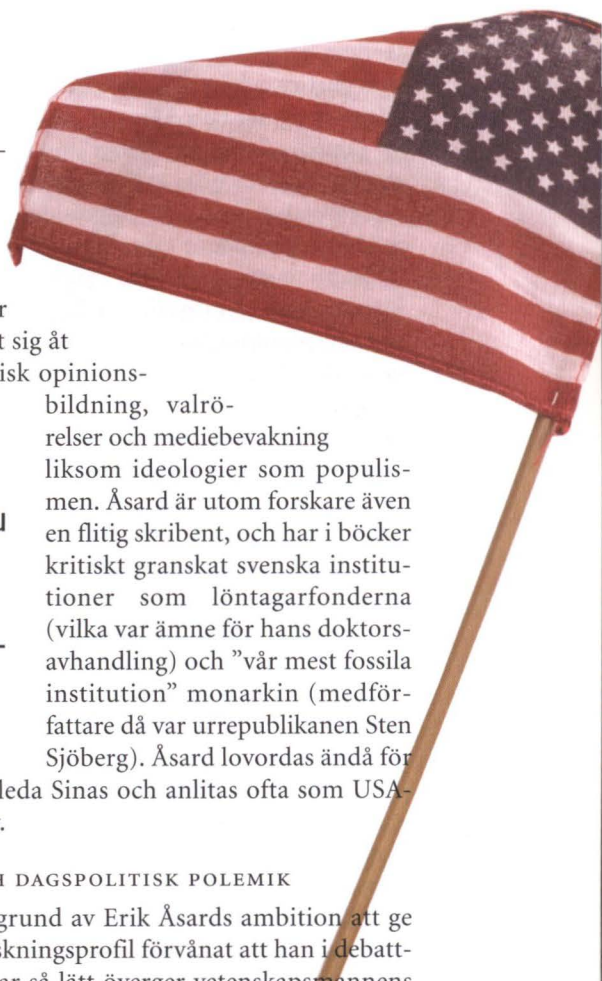
Institutets chef är statsvetaren fil dr Erik Åsard. Han har bland annat ägnat sig åt amerikansk politisk opinions-

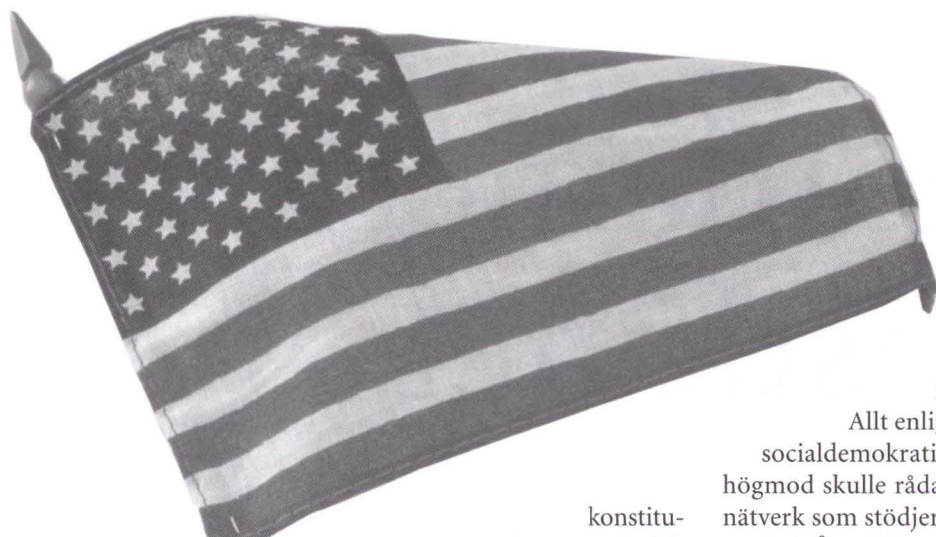
"En av grundprinciperna i USA: s samhällssystem är ju att allt är till salu och kan göras till föremål för spekulation och profit."

bildning, valrörelser och mediebevakning liksom ideologier som populismen. Åsard är utom forskare även en flitig skribent, och har i böcker kritiskt granskat svenska institutioner som löntagarfonderna (vilka var ämne för hans doktorsavhandling) och "vår mest fossila institution" monarkin (medförfattare då var urrepublikanen Sten Sjöberg). Åsard lovordas ändå för sitt goda sätt att leda Sinas och anlitas ofta som USA-kommentator i tv.

...OCH DAGSPOLITISK POLEMIK

Det har mot bakgrund av Erik Åsards ambition att ge Sinas en solid forskningsprofil förvånat att han i debattböcker och artiklar så lätt överger vetenskapsmannens mer genomarbetade sätt för att i stället utveckla en skarp dagspolitisk polemik. Ingen kan tvivla på att han identifierar sig med vänstern, i USA närmast det demokratiska partiets vänsterflygel, om han alls ryms inom det partipolitiska spektret. Det är tydligt att det är de offentliga sociala programmen, mera än frihetstraditionen,

konstitutionen, maktstrukturen och de formella rättigheterna, som väcker Åsards riktiga sympati som forskare. Samtidigt för han gärna fram åsikten att USA:s formella lagverk, dess partier och ledande politiker (oavsett politisk färg) närmast saknar betydelse.

Djupare "maktstrukturer", ofta med anknytning till storföretag och börs är nämligen de verkligt styrande samhällsfaktorerna. Att "en president med liberal grundåskådning på något mera väsentligt sätt skulle kunna förändra makt- och samhällsförhållandena i USA" är en illusion, heter det i essäboken *Politik och ideologi från 1979*. Vita huset är "helt beroende av den omgivande kapitalistiska strukturen". Det var exempelvis kapitalismen, "starka ekonomiska krafter", inte Nixon personligen, som låg bakom Watergate-affären. I andra tillämpningar drivs tesen om underliggande ekonomiska faktorer som de verkliga källorna till makt, men läsaren får vänta förgäves på egentliga försök att underbygga tesen.

Vad betyder det att en maktstruktur styr? När detta skrivs meddelas det t ex att en USA-senator under rabalder hoppat av från det republikanska partiet, vilket gör att majoriteten i senaten och dess viktiga utskott tippat över i demokraternas förmån. President Bush sliter i skrivande stund förmodligen sitt hår. Är då "strukturen" utslagsgivande?

"En av grundprinciperna i USA:s samhällssystem är ju att allt är till salu och kan göras till föremål för spekulation och profit", skriver Åsard i samma bok. Man skulle lätt tänka att det därmed inte spelar någon roll, vem som är president. Ändå har Åsard i en Expressen-artikel i vår hårt gått ut mot president Bush. Denne agerar språkrör för det rika fåtalet. Bush är arrogant, hävdas det, och bedriver "en politik för storbolagen". Han vill öka ut "ett missilförsvar som USA inte behöver", medan

han försummar miljöfrågorna. Bakom Bushs term "en medkännande konservatism ligger en föreställning om att vissa människor, grupper och institutioner – och då särskilt de religiösa – är bättre, ädlare, och mera moraliskt högststående än andra".

Allt enligt Erik Åsards eftervalscommentar i socialdemokratiska Tiden i våras. (Varför ett sådant högmod skulle råda just bland de grupper, kyrkor och nätverk som stödjer Bush utvecklas inte.)

Erik Åsard drar ibland paralleller till svensk politik. Den amerikanska s.k. "plattskatt" som uttas enligt en fast procentsats framhöll han i ett tidningsinlägg har "länge omhuldats av konservativa amerikanska tanke-medjor". Han framhöll att denna skatt är oacceptabel från fördelningsynpunkt. I en riksdagsdebatt tog finansminister Ringholm fö i klartext och tacksamt fasta på att Åsard legitimerat hans egen ståndpunkt.

FÖRDJUPNING BEHÖVS

Amerikansk politik har många vitala olikheter mot vår egen. Beslut och reformer drivs fram i ett ständigt sam-

spel mellan de två stora partiernas stödgrupper och dessas visioner. Den vanliga nyhetsförmedlingen kan bara undantagsvis ge den amerikanska politikens djupare dimensioner. Det vore därför välkommet om Sveriges enda akademiska Nordamerikainstitut kunde bidra till att introducera oss i detta system, gärna belysa dess bak-

grund och särart för en svensk publik. Detta enda får ju inte bli ett "antinordamerikainstitut". Slutsatserna måste då klart dras utifrån mer distanserade analyser av de svåra sambanden, så att de inte bara ger ett svepande och polemiskt intryck. Det är viktigt för vetenskapsmannen att rågången till privatpersonen är tydlig.

I sin dagspolitiska polemik förefaller dr Åsard mest ogilla vad han ser av USA. När han deltar i svensk politisk debatt är USA ett tillhygge han använder för att slå ned sina motståndare. Tydligast negativ är han när det sitter republikanska presidenter i Vita Huset. Det är den dagspolitiska polemikern, inte vetenskapsmannen, tv verkar vilja ha till studion så snart en republikan flyttar in. Och tv brukar få vad den vill ha.

"I sin dagspolitiska polemik förefaller dr Åsard mest ogilla vad han ser av USA."

Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är fil dr i statskunskap och författare.